NAIXEMENT

PUBLICACIÓ DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE PESSEBRISTES • NÚMERO 6 • DESEMBRE 2015

NAIXEMENT. Número 6, desembre 2015

Publicació de la Federació catalana de Pessebristes

Dipòsit legal: B-45.695-2010

Edita: Federació Catalana de Pessebristes

Carrer dels Lledó, 11, 2n – 08002 Barcelona

e-mail: catpessebres@gmail.com– **www.pessebrescat.cat**

Direcció: Núria Garcia i Múrcia

Equip editorial: Albert Català, Francesc Villegas, Ramon Albornà, Carles Tarragó, Jordi Pujol, Ismael Porta i Pere Padró.

Correcció de textos: Núria Garcia

Maquetació i impressió: ELECÉ, Terrassa

Imatge de la portada: "Pessebre", de Perico Pastor

Prohibida la reproducció total o parcial de qualsevol article i/o fotografia sense l'autorització expressa de la Federació Catalana de Pessebristes

La FCP no es fa responsable de les opinions que hi puguin aparèixer.

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Ajuntament de Barcelona

Universalis Foederatio Praesepistica

Associacionisme Cultural Català

Museu del Pessebre de Catalunya
Montblanc

SUMARI

NAIXEMENT

5 Editorial
Federació Catalana de Pessebristes

6 Salutació del President
Albert Català i Pou

7 Salutació del Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, *Ferran Mascarell i Canalda*

8 Nadal: Ha aparegut la bondat del nostre Déu
Sor Lucía Caram

9 El Nadal pintat. *Dani Font i Montanyà (Secretari de la Delegació Episcopal del patrimoni Cultural del Bisbat de Vic. Coordinador de Catalonia Sacra)*

13 Joan Vilanova i Roset, un dibuixant manresà de l'escena de Nadal.
Francesc Villegas i Martínez

16 Història del Museu del Pessebre de Catalunya de Montblanc
Ismael Porta i Balanyà

NAIXEMENT

19 “Un tallet pel pare... un tallet per la mare...”
Jan Grau i Martí (Article publicat a Garbes d’or; Nadal 2001)

22 El retallable d’enguany.
Beatriz González Mendivil

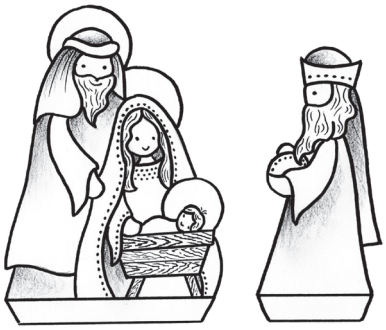

27 Martí Castells a Vilafranca. Una aportació única del mestre a la cultura del vi. *Xavier Fornós (Director tècnic de Vinseum, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya)*

30 El Lluquet i les Lluquetes, uns grans artesans del betlem tortosí
M. Carme Queralt i Tomàs

33 Venite adoremus. XX Congrés Internacional Un.Foe.Prae.

35 Coses que han passat.

39 L’autor de la portada d’enguany: Perico Pastor

Entitats amb les que col·laborem:

Super 3 · LaPASSIÓ ESPARREGUERA · MUSEU DEL SURO DE PALAFRUGELL · CTC Sant Domènec

EDITORIAL

Federació Catalana de Pessebristes

Em plau molt poder-vos saludar amb aquest nou número de la nostra revista.

Enguany us presentem el Naixement número 6 on el primer que us cridarà l'atenció és una portada singular original d'en Perico Pastor que, gràcies a l'amabilitat del Sr. Josep Ríos, ens ha cedit l'autor.

Ens fa especial il·lusió trobar-nos-hi aquest nen que obre la capsa de les figures de pessebre en un ritual que tots hem fet al llarg de la nostra infantesa i, la majoria de nosaltres encara ara..

En aquest número han col·laborat, entre d'altres, gent de tant prestigi com Sor Lucía Caram, en Dani Font o la M. Carme Queralt. Hi trobarem també col·laboracions que ja comencen a ser habituals com la d'en Francesc Villegas, membre de Junta i estudiós del romànic i de tot el que faci referència al pessebre, l'article del Xavier Fornos, director del Museu del Ví de Vilafranca, o la d'en Jan Grau del que enguany recuperem un article publicat fa uns anys al Garbes d'Or.

També volem fer-vos un tastet del Congrés Internacional que tindrà lloc a Bergamo, a la Llombardia, l'any vinent. I, com vàrem encetar l'any passat, el retallable que ha realitzat la Beatriz Mendizábal. Sense oblidar-nos de fer un recull de les principals activitats dutes a terme en el món del pessebrisme durant l'exercici pessebrístic que va d'octubre a octubre.

Només em queda desitjar-vos a tots un molt bon Nadal!

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

Any 2015. Un any de molta feina. Per un costat la BIENNAL de Banyoles que es va allargar fins a meitat de març, la cloenda amb la presència del Conseller de Cultura Sr. Ferran Mascarell i amb un èxit de públic sense precedents, gracies a l'esforç, tenacitat, constància de l'associació de Banyoles.

De l'altra, ha sigut un any d'expansió de la Federació amb set noves altes a l'hora de tancar aquesta edició més diverses associacions que estan preparant la paperassa per a Federar-se en les properes assemblees.

Ens fem grans. Cada cop som més les associacions que ens dediquem al món del Pessebrisme i que posem el nostre gra de sorra per a fomentar la tradició de fer el Pessebre. Per altra banda, la Federació ha entrat a formar part del Consell de l'Associacionisme Cultural conjuntament amb 29 federacions que tenim com a objectiu comú preservar la cultura popular Catalana, sens dubte un dels pilars del nostre País, present i futur i un reconeixement del Pessebrisme com a fet cultural.

També vull engrescar-vos en el projecte que la Federació, conjuntament amb sis associacions, posarà en marxa aquest Nadal al Centre d'artesania de Catalunya amb seu a Barcelona. Un muntatge diferent amb la finalitat d'acostar al públic les tècniques de construcció de diorames o Pessebres populars. Segur, aquest Nadal se'n parlarà.

No us perdeu ni aquesta, ni la resta d'exposicions que les diferents associacions agrupades en la Federació organitzem aquest Nadal. A més tindrem en funcionament l'APP de la Federació, una eina moderna per acostar les exposicions i activitats al públic.

Aviat serà Nadal. Pels Pessebristes, una època especial. Ens sentim forts, il·lusionats, amb ganes de treballar hores i hores. Gaudiu del moment, per nosaltres únic, irrepetible cada any. Època de reflexió. Us convidem a fer-ho. Segur que aquest número de la revista us hi ajudarà.

En nom de la Junta, us desitjo un Bon Nadal i un pròsper 2016.

Albert Català i Pou
President

SALUTACIÓ DEL CONSELLER

En primer lloc voldria agrair-vos l'oportunitat d'adreçar-me a vosaltres des d'aquesta tribuna.

En aquest sentit voldria encoratjar-vos a continuar la tasca de difusió que feu del pessebrisme català, i també felicitar-vos per la vostra constància i dedicació.

El pessebrisme és una tradició lligada a un cicle festiu que representa una concepció cultural i que també reuneix un seguit d'arts i oficis que es mostren i culminen com a expressió artística..

Alhora la vostra Federació, que agrupa una seixantena d'entitats, és un exemple del que representa el ric teixit associatiu del país. Ja que sou un exemple d'una manera de reunir esforços i de treball en comú. Perquè el pessebrisme no és només fer pessebres, és també una manera de concebre el món i d'entendre la vida, de fer comunitat i construir una identitat compartida. Alhora que és una vivència associativa de primer ordre que des de la cultura contribueix a la riquesa cívica i democràtica del nostre poble.

La cultura ha estat i és un dels trets que ens caracteritza i que ha de tenir un lloc preeminent en l'horitzó polític de qualsevol nació que tingui la voluntat de ser-ho. Sabem que la cultura serà part essencial del projecte de nou país que estem construint conjuntament.

Des de les institucions la nostra feina és fer un acompanyament a aquests col·lectius que feu que la cultura mantingui el seu batec diari i que les tradicions segueixin sent part important de la contemporaneïtat

Una abraçada i enhorabona!

Ferran Mascarell i Canalda
Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Nadal: Ha aparegut la bondat del nostre Déu

Sor Lucía Caram

El Nadal ha esdevingut una festa de famÍlia i sovint entranyable; un moment de trobada, un espai per als afectes.

El Nadal cada any revifa en els nostres cors les espurnes de bondat que sembla volen incendiar el món amb gestos que acostin la felicitat perduda als més vulnerables i que la faci compartida i alegre amb els que tenim més a prop.

Segurament, l'esperit del Nadal i la seva força de tendresa ve del que és i significa en les seves arrels: Déu envia el seu Fill, Jesús, que neix enmig de la pobresa, amb un missatge i una missió, amb una força transformadora: la Bona Noticia és que la Salvació és per a tots. L'únic que hem de fer és el que va fer aquest Nadó indefens: Va passar fent el bé, estimant, vivint la compassió de Déu i portant la festa en el cor.

Nadal és la festa de la humanització de Déu. Un infant ens diu que hem de néixer de nou.

El món està ple de guerres, de lluites, de tragèdies. Sembla que els humans encara no aprenem l'art d'estimar-nos, i que a més ens dediquem amb el nostre us i abús dels béns de la terra a consumir més del que toca i a consumir-nos en l'egoisme i a destrossar la terra que és la nostra mare que ens sosté i alimenta.

Contemplant el pessebre i tota la lliçó que amaga podem aprendre a viure amb senzillesa; podem decidir-nos a oferir, com els pastors i els mags d'Orient, el que som i el que tenim; podem decidir-nos a dedicar el nostre temps perquè altres visquin una mica millor, o prendre la decisió de donar, potser no del que ens sobra, sinó fins i tot del que necessitem als que no tenen res, perquè puguin viure amb dignitat.

Nadal, temps de bondat, de tendresa, de familia, d'alegria, temps per a compartir i per deixar que neixi el millor de nosaltres mateixos. Nadal és un temps per aprendre a estimar gratuïtament. Sense demanar res a canvi.

Recordeu que en cada gest de generositat i de servei, Déu torna a regalar un somriure al món.

No ofeguem l'esperit del Nadal, deixem que creixi en nosaltres el més bo i millor de la bondat i la bellesa, i prenem la decisió de viure tot l'any esdevenint nosaltres bona notícia per a tots.

Deixem que ressoni en els nostres cors la joia de l'anunci de l'Àngel: us anuncio una Bona Noticia, ens ha nascut un Salvador que es diu Emmanuel, que vol dir Déu es amb nosaltres. Esdevinguem nosaltres bona notícia per al món amb la nostra manera de viure

Bon Nadal i recordeu que Déu, a les dures i a les madures, és amb nosaltres, en el nostre cor. Si fem silenci, descobrirem que hi ha un pessebre petit, molt a dins nostres, que comença a recordar-nos que l'únic important és estimar, estimar i estimar.

Bon Nadal!

El Nadal pintat

Dani Font i Montanyà

Secretari de la Delegació Episcopal del Patrimoni Cultural del Bisbat de Vic Coordinador de Catalonia Sacra

És ben curiosa, la religió cristiana: és una religió que, per viure-la i celebrar-la, no demana res. Una casa, un espai dins del qual la comunitat reunida esdevé Església. I prou. Amb el cristianisme, el "temple" deixa de ser el lloc sumptuós en el qual Déu resideix de manera estàtica –com abans–, i passa a ser el lloc en el qual Déu actua, convertint la persona en temple seu.

Però llavors hi intervé el que anomenem "inculturació": la pràctica religiosa en un lloc concret va generant dinàmiques culturals que s'empelten i que creen, al seu torn, objectes i edificis que ens parlen de les persones i de la seva història. De mica en mica, a mesura que es va creixent, tot pren la fesomia de les persones que ho fan. Apareixen les cases d'ús exclusiu per a les ce-

Retaule Major de Santa Maria de Borredà (El Ripollès) de Camil Bofill, 1981.

Retaule major de Sant Pere de l'Arç. Josep Ribera, 1642. © Arxiu Fotogràfic del Bisbat de Vic.

lebracions, el mobiliari propi, les pintures i mosaics per decorar els edificis, els ritmes litúrgics que encaixen a la perfecció amb els cicles anuals de la natura, les festes que casen amb els ritmes de les comunitats agrícoles. Això passa a tot arreu, i també a casa nostra. A cada lloc, la inculturació pren el rostre de les persones que la fan.

Si hi ha un episodi de la vida de Crist i de la vivència de la comunitat cristiana en que hi ha una major explosió d'esdeveniments i dinàmiques culturals que s'hi associen aquest és, sens dubte, el Nadal. Del Nadal ens en parla la pàgina web de Catalonia Sacra:

> *"Els antics ja havien observat amb esperança que al solstici d'hivern les hores de llum, tímidament, començaven a sobreposar-se a les hores de foscor. Aquest renaixement de la Vida enmig de la nit pregona va ser el principi que adoptaren els cristians a l'hora de celebrar el naixement de Jesús enmig dels homes. Després d'una espera atenta en un món gèlid i a vegades inhòspit, l'Església, vestida del blanc de la llum i de la puresa, celebra que la totalitat inconcebible de Déu ha volgut manifestar-se en la petitesa de la carn humana, comunicar-se, fer-se visible i intel•ligible: en un mot, l'Encarnació, que és un dels principals trets definidors de la fe cristiana. La grandesa d'aquest misteri, que humanitza Déu i divinitza l'home, ha convertit el Nadal en una de les festes més entranyables, familiars i íntimes del calendari."*

Curiosament, els fragments que els Evangelis dediquen al naixement de Crist i a la seva Epifania són bén curts i succints. Lluc ens parla del naixement en una menjadora i de l'adoració dels pastors, alertats per un àngel; Mateu ens parla de la visita d'uns savis d'Orient que busquen el rei dels jueus seguint una estrella, i que es postren davant seu i li ofereixen els presents de l'or, l'encens i la mirra. Més enllà d'aquestes breus informacions, els Evangelis no ens en diuen res més.

Però d'aquestes breus notícies la nostra cultura cristiana n'ha desenvolupat una ingent varietat i quantitat de "productes culturals", si és que se'n pot dir així. Segurament la dimensió entranyable i tan humana de l'infantament, d'una mare temorenca que té un fill en unes condicions tan dures, fa que la nostra ànima s'aboqui a fer-li costat, a gaudir-ne, a recrear-lo, a procurar-li molsa i cançons, a pintar-lo en severes taules romàniques i gòtiques, a esculpir-lo en retaules daurats. A celebrar-lo com si fos el naixement del petit de cada casa –que ho és.

La remembrança del naixement de Jesús i de la seva Epifania apareix en els elements decoratius de casa nostra de manera continuada i pro-

La Sagrada Família, Antoni de Viladomat (1678-1755). Basílica de Santa Maria delPi. Barcelona.

tagonista des de l'època medieval. L'escena del naixement, amb Jesús enfaixat dins una menjadora, amb el bou i la mula, i la mare prop del bressol la trobem en uns quants frontals romànics que avui podem veure als millors museus. Un Sant Josep emmurriat, pensarós –amb el seu nimbe poligonal, que ens indica que és un personatge de l'Antic Testament- els fa costat. Trobem també en els frontals romànics la figura dels tres savis, transformats en reis, representant les tres edats de l'home i tots tres encara de raça blanca, que s'acosten reverencialment a l'infant oferint-li els seus presents, i posant la corona als seus peus en senyal de reconeixement de la seva condició …

Els retaules gòtics, amb l'ampliació dels plafons pintats, ens portaran escenes del naixement i de l'epifania veritablement meravellosos. Els detalls s'amplien, es multipliquen, ens transporten al moment del naixement: cabanes de tronc i palla, menjadores, bous i mules, feixos de llenya, pastors músics ben vestits i encuriosits. Els compartiments dedicats a l'Epifania traslladen el luxe cortesà a les vestimentes dels tres savis que visiten l'Infant. Capes sumptuoses, lligacames, corones d'or i pedres, capsetes delicades fetes d'or fi. Tot ens porta a reconèixer en l'infant una major autoritat que les autoritats més grans de la seva època.

L'època barroca multiplicarà per molt la creació de mobiliari litúrgic. Retaules, trones, calzes, copons i custòdies, creus processionals, domassos, penons, casulles, terns i capes pluvials… Els retaules ompliran totes i cadascuna de les capelles de les parròquies del nostre país. Retaules majors dedicats al titular de la parròquia; retaules dedicats a Sant Isidre, en el món pagès, retaules dedicats a la Mare de Déu del Roser, a tot arreu. En els retaules dedicats a Maria –sota

"L'època barroca multiplicarà per molt la creació de mobiliari litúrgic. Retaules, trones, calzes, copons i custòdies, creus processionals, domassos, penons, casulles, terns i capes pluvials… Els retaules ompliran totes i cadascuna de les capelles de les parròquies del nostre país."

qualsevol de les seves variants-sempre hi ha les escenes del Naixement i de l'Epifania de Jesús. Però passa el mateix en els retaules majors, encara que estiguin dedicats a Sant Pere, Sant Esteve, Sant Joan o qualsevol altre sant titular de la parròquia. El carrer central dels retaules barrocs ens marquen les coses realment importants: el Pare Etern sol presidir, dalt de tot, el retaule; el sant titular ocupa la fornícula central; i el sagrari (a vegades acompanyat d'un "manifestador", un espai on mostrar la custòdia amb el santíssim sagrament) es troba en la part baixa, prop de l'altar. Aquesta centralitat i importància del sagrari acostuma a reforçar-se amb la presència, a banda i banda, de petits compartiments on es fa un "resum" de la vida de Crist, el que va donar la vida per nosaltres. Aquests petits compartiments, situats en la part que anomenem la "predel·la" del retaule, solen comptar sempre amb l'escena del naixement, també curulla de costumisme i tendresa.

Caldrà notar, però, que sovint Sant Josep no apareix en l'escena. El pobre sant va anar patint al llarg dels segles una mena d'arraconament, de menyspreu, que el va portar a l'ostracisme. També caldrà notar que, a finals del segle XVI, a tot Europa i d'una manera molt ràpida se substitueix el savi jove blanc per un personatge jove de raça negra. Es passa d'una lectura dels tres reis com a representants de les tres edats de l'home a una interpretació dels tres reis com a representants de tota la humanitat, de tots els continents.

El canvi radical que experimentarà la retaulística al segle XIX ens portarà a la pràctica desaparició del relat de les escenes secundàries a la titularitat del retaule. Veurem, en general, l'escultura de tamany real del sant a qui va dedicat l'altar ocupant-ne el cos central, i essent embolcallada per elements genèrics d'arquitectura –columnes, cornisses, cupuletes, etc- i sense més acompanyament iconogràfic. Però l'estudi a la iconografia religiosa del segle XIX i XX podria ser objecte de tot un altre article…

Dani Font *és coordinador de Catalonia Sacra, un projecte de dinamització cultural impulsat pels bisbats amb seu a Catalunya, que té el propòsit de donar a conèixer el patrimoni arquitectònic i artístic vinculat a l'Església Catòlica, i ajudar a la seva visita. Aquest patrimoni, que representa una altíssima proporció de la riquesa patrimonial del territori, és el resultat de 2000 anys de vinculació entre el cristianisme, la cultura, la identitat i l'espiritualitat del país.*

Podeu consultar les seves activitats i suggeriments a www.cataloniasacra.cat, i des de la web apuntar-vos al seu butlletí digital per estar al corrent de les novetats.

Joan Vilanova i Roset (1908-1980)

Un dibuixant manresà de l'escena del Nadal

Francesc Villegas i Martínez

Tot i que en els darrers anys, força més tard de la seva mort el 1990, a nivell de Manresa, la ciutat on va néixer el 2 de novembre de 1908, i també a la Catalunya central, s'ha parlat sovint de l'eximi artista dibuixant, Joan Vilanova i Roset, a la resta del País encara és un artista força desconegut, malgrat la seva ingent i important obra. Els seus dibuixos a la ploma, molt característics, sovint han estat comparats als del gran dibuixant Junceda, encara que l'humor i la sàtira que sovint utilitzava Vilanova, s'assembla molt més al clima de Xavier Nogués.

D'ell s'ha dit que en l'època de la fotografia, Vilanova es va dedicar a la crònica gràfica emprant el llapis i la tinta. Per fets i per generació, encara que autodidacte, és el darrer dels grans dibuixants noucentistes que practicà un humorisme gràfic basat sovint en la caricatura.

Va tenir la sort de néixer en un annex de l'església major de Santa Maria de Manresa, situada al damunt del Puig Cardener, per on, a sota, hi circula el riu, i un lloc amb vistes privilegiades sobre els paisatges de la comarca del Bages. Això fou degut a que el seu pare, Urbici, n'era el sagristà i porrer de la col·legiata. Aquest fet, marcaria fortament al "nano de la Seu", en la seva obra artística, molta d'ella de caràcter religiós i costumista, amb la qual hi estigué familiaritzat.

La inclinació al dibuix la sentí de ben jovenet. Als quatre anys ja ho feia amb traça i, ben aviat, es veié que els seus dibuixos eren molt més que una simple expansió infantil. Dibuixava amb molta imaginació, i ho feia com si recreés el món que l'envoltava, i la pròpia vida, amb tota senzillesa i per damunt de la mateixa realitat. Segurament sense adonar-se'n anava retenint en el seu subconscient tot el que, amb els anys, va esdevenir una inesgotable mina: una quotidianitat i uns costums que, en plenitud creativa de l'artista, va saber plasmar en dibuixos minuciosos, d'una rica expressivitat costumista i de crònica fidelíssima.

Joan Vilanova ha estat l'artista més conegut i popular dels manresans, ja que amb els seus dibuixos, va saber fer, abastament, la seva cronologia històrica. Els paisatges d'en Vilanova recorden sempre els del regadiu manresà. Les seves esglésies són com la Seu, i les maredéus, com la del Roser de Sant

Manresa-Barcelona, desembre del 1969

Domènec. Ningú com ell ha reproduït tan bé les imatges dels Cossos Sants, patrons de la ciutat. També va interpretar magistralment, en la seva Auca de la Llum, el fet d'aquest miracle que, en el segle XIV, marcà Manresa en permetre al bisbe vigatà que és pogués fer des de Balsareny, una sèquia amb aigua del riu Llobregat que, amb vint-i-sis quilòmetres, porta encara avui l'aigua a la ciutat. Ell glossà també les tradicions nostrades, com ara, les enramades dels carrers, el pendó de Santa Caterina, les neules de Santa Llúcia, les festes de les confraries dels Favets i Tremendos, dels ocellaires, aplecs, fontades o processons.

L'any 1955, amb text del seu amic Antoni Ribas i Grau (1896-1957), va dibuixar la rondalla infantil L'angelet que no reia, llibre reeditat de nou el 1981.

Alguns amics de la seva trajectòria artística, amb l'ajut de l'Obra Cultural de la ja malauradament desapareguda Caixa d'Estalvis de Manresa, li editàrem en quatre volums, la seva magna obra el Cançoner català. Són més de sis-cents dibuixos en quatre llibres, el primer dels quals dedicat a les cançons d'Amor, editat el 1980, el segon el 1981, a Nadales, el tercer a Cavalleresques, el 1982, i el quart, Religioses, el 1983.

I és que l'obra de Joan Vilanova és tan copiosa i extensa, que són molts els dibuixos sortits de la seva imaginació. Durant molts anys, les seves col·laboracions eren ben esperades en diaris, revistes, fulls diocesans i de parròquies, programes de festes, goigs, recordatoris de primera comunió, i en un llarg nombre d'altres publicacions, fins i tot, il·lustrant els rebuts de la llum en la Companyia Anònima Manresana, en la qual ell treballava.

Una part de la seva millor obra està recollida en llibres publicats per iniciativa d'alguns amics. El 1985 vam fer sortir de la mà de Llibreria Sobrerroca, Dibuixos d'una època, que recull àmpliament la seva obra de col·laborador a la "Hoja Dominical de la Diòcesis de Solsona", antecedent del Full Diocesà. L'any 2007, amb edicions Zenobita es publicà la biografia Joan Vilanova. Itinerari vital i artístic, i encara el 2008, per Impremta Orriols, de Balsareny,

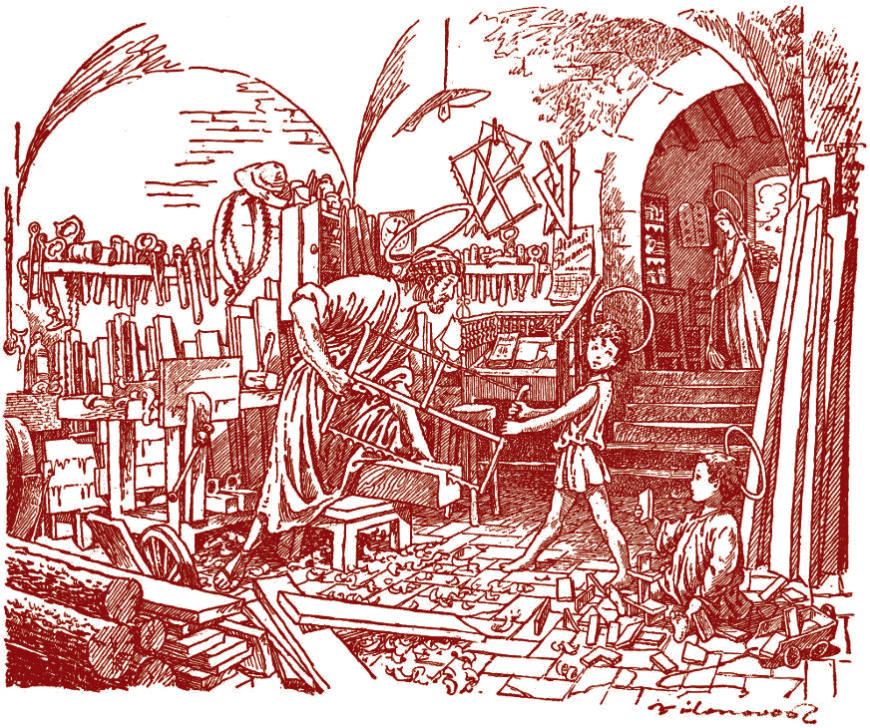

Nadal utilitzant les seves nadales editades en cartolina.

Les característiques dels dibuixos varien segons l'època en què les va fer, la majoria, de les millors, anteriors a finals dels anys setanta, quan a partir d'aquí, per la seva edat, ja no tenien tan bona qualitat. La iconografia que s'hi troba en aquestes representacions és principalment l'escena de la Nativitat, celebració escaient del Nadal, i de la qual, en reproduïm alguna mostra per il·lustrar el nostre article. També dibuixà Epifanies, l'Anunciata als pastors, Angelets, Pessebres....

En algunes, no és gens estrany que elements iconogràfics nadalencs d'èpoques passades convisquin amb elements d'actualitat, creant

un diàleg entranyable entre la tradició i la vida catalana del segle XX. Com s'ha dit, aquests anacronismes reforcen la idea de la tradició vista des de uns altres temps. També cal esmentar que elements típicament catalans apareixen en contextos ben allunyats de la realitat que els pertocaria.

s'edità Dibuixos, llibre que recull una tria de la seva obra de 1930 a 1948, guerra civil, religió, Misteriosa Llum, costumisme, festes, nadales, i notes d'humor.

LES NADALES

És en aquest camp de les Nadales on Vilanova desenvolupa millor la seva tècnica i converteix la senzillesa en obra d'art. Són incomptables les que va fer al llarg de la seva vida, unes per a ús propi, i d'altres, per encàrrec dels amics. Durant anys i anys, i encara ara, molts manresans felicitem les festes de

Història del Museu del Pessebre de Catalunya de Montblanc

Ismael Porta i Balanyà

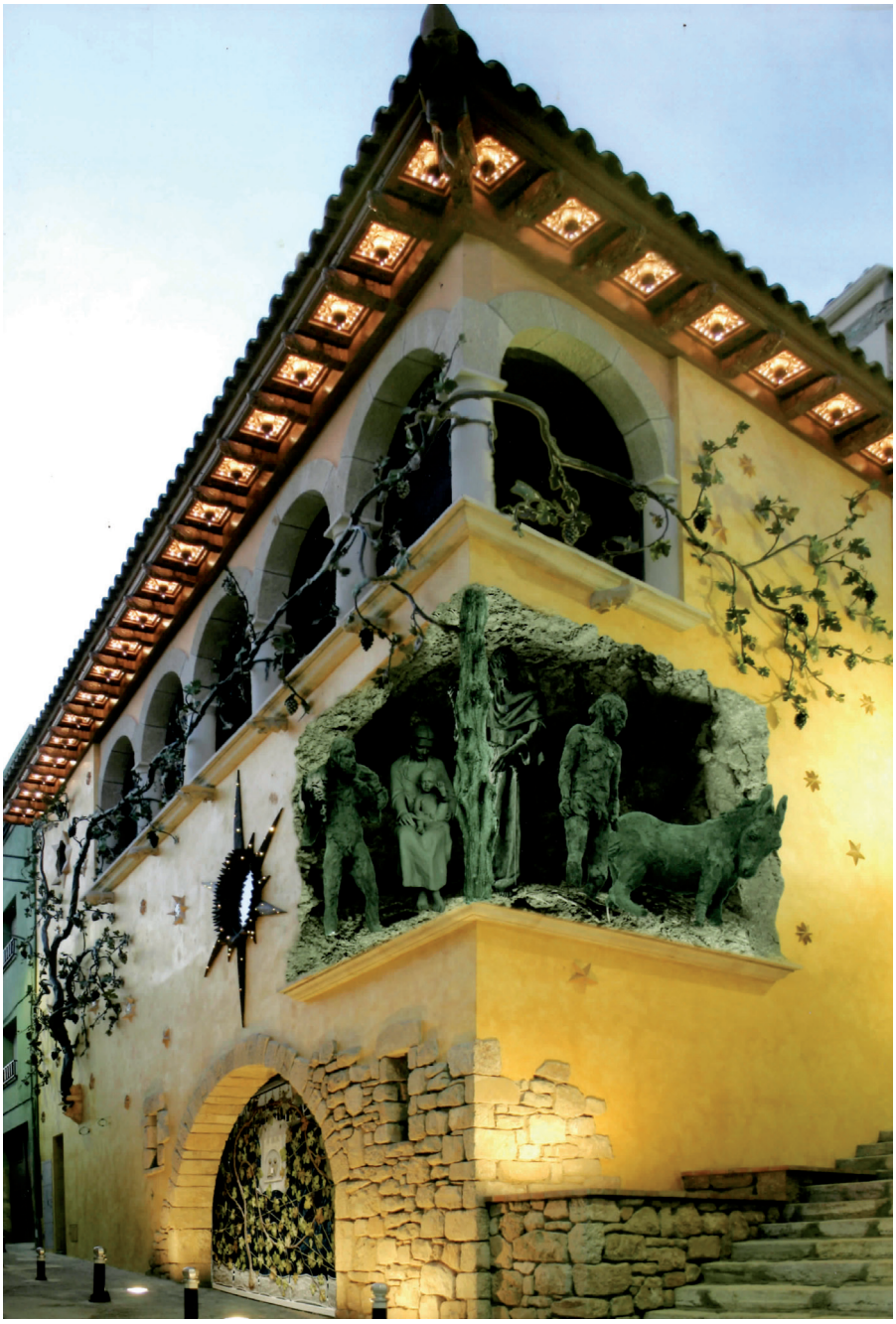

L'any 1995, amb posterioritat a la mort del prolífic escultor pessebrista Martí Castells i Martí, durant la 26a. Trobada de Pessebristes que tingué lloc a la localitat de Castellar del Vallès, es realitzà una exposició-homenatge a la seva persona i a la seva dilatada obra pessebrística, amb una important recopilació dels millors treballs que ell personalment havia modelat "a palillo", escampats arreu del territori català, com també en d'altres indrets de l'estranger, com Espanya, Itàlia, etc.

Aquesta exposició es va realitzar gràcies a la cessió de col·leccions de diversos pessebristes catalans, com Lluís Montmany, d'Arenys de Mar, Pere Siuró, de Cambrils, Cinto Gabriel, de Ribera de Cardós,

Francesc Magarolas i Joan Rosell, de Tarragona, Ramon Gumà, i Santuari del Vinyet de Sitges, Tomàs Mañosa, de Sabadell, Ismael Porta, de Montblanc, el Dr. Josep M. Garrut, de Barcelona, Carlos Rodriguez, de Madrid, Enrique Olivar, de Saragossa, José M. Rebé, de Donòstia, i d'altres associacions de pessebristes com la de Barcelona, Terrassa, Mataró, Sabadell, Alacant, Jerez de la Frontera, Pamplona, Biscaia, Donostia, i també del Monestir de Solius, Museu del Vi de Vilafranca del Penedès, Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí, Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars de Barcelona, i el pessebre itinerant del Grup Iberdrola, de Bilbao, entre d'altres... Doncs bé, un cop finalitzada l'esmentada exposició i retornades les figures als seus respectius llocs d'origen, conversant amb tots els propietaris ens vàrem adonar de la necessitat de crear un Museu o un Centre Permanent d'Exposició, per tal que aquestes figures no restessin en l'oblit, no desapareguessin, o no es perdessin per sempre més. Aquests són doncs els antecedents d'aquest Museu.

El Pessebre esdevé una tradició de la nostra cultura popular, una herència històrica del passat; però que com a Museu del Pessebre de Catalunya es vol que continuï estant present a la realitat cultural catalana, generant una evolució, tot incorporant nous elements que ajudin a cohesionar-lo i a identificar-lo com a una manifestació viva per a futures generacions.

Aquest projecte museogràfic, pretén ésser un instrument de projecció internacional, en tant que signe d'identitat i reflex d'uns mòduls culturals que han de situar el nostre país a l'avantguarda de la creació i la memòria en aquest àmbit.

Els principals impulsors d'aquest projecte han estat la Federació Catalana de Pessebristes en col·laboració molt estreta amb l'Associació de Pessebristes de Montblanc; amb acords entre la Fundació Obra Social de "la Caixa", el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Tarragona, Fons Leader Europeu, el Comarcal de la Conca de Barberà, l'Ajuntament i el Museu Comarcal de Montblanc.

La intencionalitat d'aquest Museu és exposar de manera permanent les diverses tendències que integren les entitats que conformen la Federació Catalana de Pessebristes i anar renovant les obres exposades amb periodicitat. També pretén ser un espai on cada associació a més d'exposar els seus propis treballs, hi pugui mostrar les seves tècniques, mitjançant cursets, xerrades, conferències, audiovisuals, etc...

El Museu del Pessebre de Catalunya consta de quatre plantes expositives: Planta Baixa: dedicada totalment als pessebres. La Primera Planta: destinada als calvaris; ambdues tematitzades amb recreacions escenogràfiques museïtzades. La Segona Planta: és una sala polivalent, amb exposicions fixes, temporals o bé itinerants, tant de diorames com de figures

de pessebre. I la Tercera Planta: una Escola/Taller de pessebrisme, incentivant la modernitat combinada amb tècniques ancestrals i, àdhuc, amb noves tecnologies interactives. En definitiva aquest Museu és un espai permanent de recerca, estudi, recuperació, divulgació, conservació, preservació, restauració, integrador i difusor d'aquest patrimoni cultural pessebrístic català tradicional i popular; tanmateix interconnectat amb altres àmbits i espais culturals, federacions pessebrístiques, museus, escoles, oficines de turisme, etc... Centre Permanent d'Interpretació i Documentació Pessebrístic de Catalunya, amb la creació d'un espai socioeducatiu i didàctic, amb activitats complementàries, tallers, cursos, conferències, mostres, concerts, publicacions, edicions monogràfiques, projeccions interactives, etc.

El 19 de desembre del 2014 es feu una inauguració parcial, interina i provisional d'una sala dedicada monogràficament al pessebrista de renom universal i d'un prestigi internacional de Sant Joan Despí: Joan Mestres i Baixas, amb l'exposició d'una cinquantena de diorames: "Una vida per al pessebre".

Paral·lelament aquest Museu es va constituïr en una Fundació (setembre de l'any 2014), que a la vegada també esdevé com a Patronat (gener del 2015), amb tots els estaments i institucions anomenats al començament, com a impulsors d'aquesta obra de patrimoni cultural que actualment disposa en el seu fons museogràfic de més de 19.000 figures que estan en procés d'inventariat i de catalogació, algunes de les quals, obres dels millors escultors figuraires internacionals.

En l'actualitat aquest Museu està en la seva fase final de construcció i museïtzació, restant parcialment obert al públic en general, amb funcionament de visites puntuals, o bé restringides i concertades. En destaca l'original i espectacular façana figurativa que està ornamentada amb motius pessebrístics. Plenament adaptat per a infants, i per a persones amb mobilitat reduïda, o amb algun signe de minusvalia, que el fa únic al món, en aquest gènere.

■

MUSEU DEL PESSEBRE DE CATALUNYA

Carrer: Solans, 22-24
MONTBLANC

Dies: del 5 de desembre 2015 al 2 febrer 2016.

(Tardes del: 25, 26 i 27 de desembre TANCAT).

Horaris: Dissabtes i diumenges d' 11 a 14 h., i de 17 a 19 h.

(Altres dies, a convenir)

Tel. de contacte: 660 763 645

www.museudelpessebre.cat

Museu del Pessebre de Catalunya
Montblanc

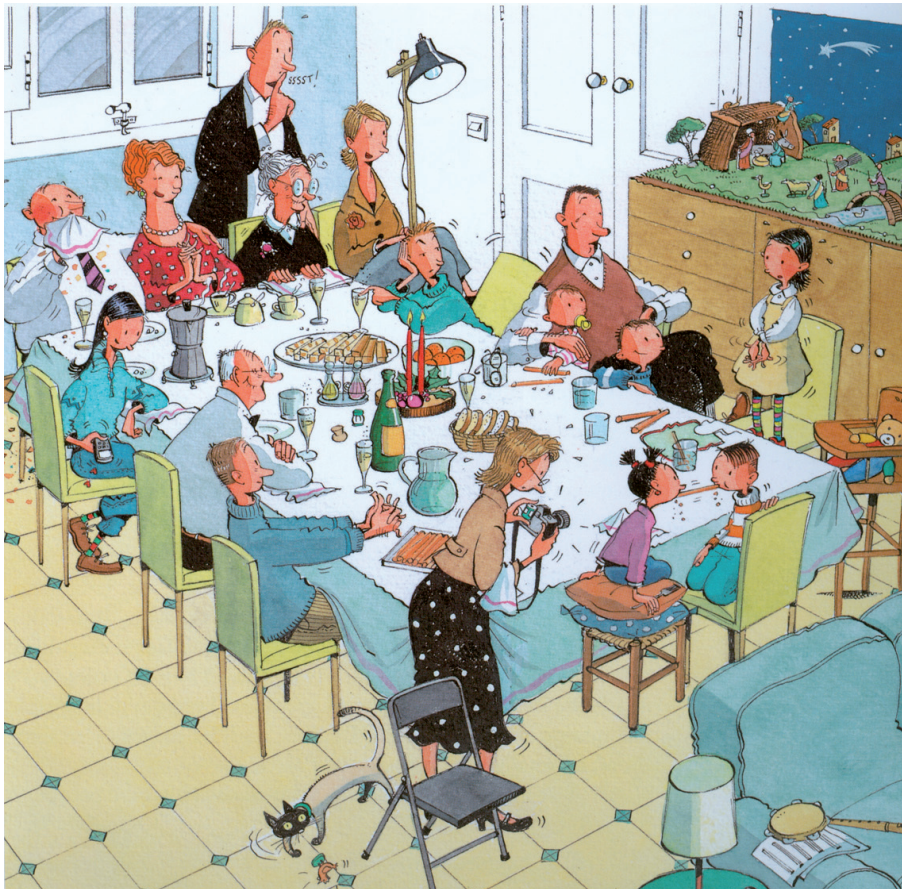

Cristina Losantos

“Un tallet pel pare... un tallet per la mare...”

Jan Grau i Martí

Gastronomia del Nadal : “UN TALLET PEL PARE... UN TALLET PER LA MARE...” – Article publicat a Garbes d’Or, Nadal 2001

“Ara ve Nadal, matarem el gall...”

Possiblement al llarg de l’any no hi ha cap altra celebració o conjunt de celebracions que agrupi tantes menges pròpies ni tants àpats rituals, com les festes de Nadal. El que és ben segur és que cap altra diada està tan revestida d’una aurèola de família, “per Nadal cada ovella al seu corral”. Les dates nadalenques són un cant a l’abundància, fins i tot quan aquesta abundància és més migrada, cal posar les millors menges a taula, cal si convé tirar la casa per la finestra per obsequiar a la família reunida. La simbologia d’aquesta abundància dins del Nadal és perfectament representada per les tradicions de caire escatològic com el fer cagar el tió o el caganer del pessebre. En ambdós casos el fet de cagar és símbol de plenitud. Si es caga bé vol dir que s’ha menjat bé i cagant es fecunda la terra per tal de propiciar que la natura, morta en aquests moments de l’any, reneixi per primavera fèrtil i plena.

Però anem a pams, podem diferenciar pràcticament totes les menges d’aquest cicle segons les diades i seguint un calendari ben ordenat. Per començar i en la categoria dels dolços, trobem un costum importat a casa nostra que s’ha anat imposant des de fa uns anys: el calendari d’Advent. La celebració de l’Advent té molta importància en la cultura anglosaxona perquè és considerada el començament del cicle de Nadal, l’inici de l’Advent implica l’encesa de les lluminàries dels carrers, que en llocs com a Nova York està revestida de cerimònia oficial i d’esdeveniment festiu. Aquests calendaris s’han posat de moda entre la canalla perquè esdevé una mena de joc, el fet d’obrir cada dia una finestreta per cruspir-se la xocolatina decorada amb un element nadalenc té alguna cosa de ritual. I això des de l’1 de desembre i fins el dia de Nadal, que acostuma a ser una finestreta doble i per tant una xocolatina més gran, decorada habitualment amb el Naixement.

“Allà sota una penya n’és nat un Jesuset, nuet, nuet...”

Avui dia podem dir que per Nadal hi ha tres àpats principals que a vegades són dos, o dos que tot sovint són tres. M’explicaré, mentre a

pràcticament tota la península celebren la nit i el dia de Nadal amb un menjar familiar, a Catalunya tradicionalment celebrem el dinar de Nadal i el de Sant Esteve. Això vol dir que amb els costums aportats per l'immigrants el sopar de Nadal és comú a moltes cases, mentre que es segueixen mantenint els dinars de Nadal i de Sant Esteve.

Tradicionalment a Catalunya a la nit de Nadal el sopar és més o menys normal, com a molt amanit amb algun torró i alguna llaminadura que ha cagat el tió. La menja extraordinària és just abans o just després de la missa del Gall, i a vegades abans i després. És el moment de

menjar torrons al voltant de les fogueres prop del lloc on se celebra la Missa del Gall, rosegar fruits secs o altre menja de butxaca. De fet ja només es fa així en els casos d'ermites i esglésies rurals que impliquen el desplaçament dels qui hi van aquesta nit. Cada vegada més el foc físic és absent, essent substituïda la foguera o la llar de foc per una estufa o per calefacció a tot el local, i per tant el menjar pot acabar essent un pa amb tomàquet i embotit. Aquest àpat s'anomena segons l'indret o segons el què és tradicional menjar-hi: suca-mulla, torronada, restolines, xocolatada...

Antigament la Missa del Gall durava tota la nit, eren unes veritables vetlles de la nit de Nadal perquè l'arribada de Jesús i del nou any era considerada efectiva amb la sortida de sol. Un exemple de l'arribada de l'any nou per Nadal el tenim al Dietari de la Generalitat fins al segle XVII, en el qual consten al 25 de desembre cites com "mudament de l'any i encara estem a l'any...". Així doncs la gent es reunia des del punt de les dotze fins al cant del gall a l'edifici comunitari d'aquells temps, assistien a missa, bevien, menjaven, cantaven, ballaven i feien teatre. D'aquelles representacions ens ha arribat el Cant de la Sibil·la que es fa a Mallorca i a Barcelona.

"El vint-i-cinc de desembre, fum, fum, fum..."

El dinar de Nadal és el banquet familiar per excel·lència, fins i tot per damunt del de Festa Major, atès que per Nadal la família es reuneix per proximitat generacional i no acostumen a assistir-hi haver-hi convidats de fóra de la família.

Avui hi ha diverses modalitats pel què fa al lloc on es fa l'àpat de Nadal, per exemple hi ha gent amb la butxaca granada o amb mandra culinària que fan el dinar al restaurant.

També n'hi han que s'ho reparteixen cada any entre les diferents famílies que integren la família gran, alternant els llocs seguint un ordre rigorós fins a reiniciar la roda. Però tradicionalment el dinar de Nadal es celebra a la casa padrina o principal, en la qual es reuneix tothom. Evidentment les parelles dels fills o filles provenen de famílies diferents i això implica que el dinars de Nadal i el de Sant Esteve tinguin a nivell familiar, pràcticament el mateix sentit.

Però anem a la matèria que ens omple la panxa. És veritat que amb la societat de consum el marisc, l'aviram exòtic i qualsevol altre menja difícil d'aconseguir o cara, presi-

deix molt sovint la taula nadalenca, però el menú tradicional és un altre que encara es manté. En primer lloc l'escudella amb galets grossos, a vegades farcits de carn picada i d'altres vegades aquesta carn picada en forma de mandonguilles, de "pilotilles" com es diu a certs indrets. Un caldo que era espès com ell sol i que s'ha anat aclarint perquè ja no cal carregar-nos de calories, no fa tant de fred perquè hi ha calefacció a tot arreu.

Després ve la carn d'olla, que encara que s'anomeni així també conté les verdures del caldo convenientment servides en un plat separat. Les ver-

dures de fet són les del temps, avui amb una oferta més àmplia que quan es feia amb el què es collia directament de l'hort propi, encara que s'acostuma a fer amb el que ja trobem a la botiga empaquetat sota el nom genèric "d'herbes pel caldo". La carn d'olla en canvi, té un sentit simbòlic perquè conté, encara que sigui amb els ossos, el porc, el xai, la vedella i l'aviram, preferentment gallina.

Sobre la presència d'aquests pòquer animal en un sol plat s'han bastit un munt de teories còsmiques, relacionant-los amb els elements de la natura i fins i tot amb els quatre evangelistes. De fet i al marge d'aquestes teories, aquests animals són els que tradicionalment formen part de la cuina catalana i en un àpat que canta l'abundància, és lògic que hi siguin tots presents. "A la taula d'en Bernat qui no hi és no hi és comptat". A Còrsega per exemple, trobem en el caldo ossos d'ase, animal del qual també en fan embotit.

Un esment especial mereix la pilota que no pot faltar en la carn d'olla i que ara gairebé és relegada als caldos d'àpats importants. Aquesta mandonguilla gegant, que abans es feia amb els trossos de carn dels desossats, ara és curiosament la primera que desapareix, mentre que la botifarra negra, pel fet que és feta amb sang i pel seu aspecte fosc, cada vegada té menys adeptes. Ens estem tornant llepafils.

El segon plat, perquè de fet l'escudella i la carn d'olla formant part del mateix plat, és l'aviram rostit i farcit, habitualment el capó, però també el gall, el gall dindi o l'ànec. Els pollastres d'avui dia ja no són com els d'abans, es desfan a la boca

que ni cal mastegar-los i només per Nadal trobem a les lleixes fresqueres de les carnisseries algun aviram d'aspecte ufanós, que sembla ben bé que no tingui res a veure amb el què mengem durant tot l'any. De les fires d'aviram que es feien a tot arreu ens en queden algunes que han pres dimensió nacional, com la Fira del Gall de Vilafranca o la del Prat de Llobregat, d'on és el pollastre anomenat de pota blava, amb denominació d'origen pròpia i amb un gust excel·lent.

El farciment pot ser variat però el què és canònicament tradicional és el porc, el rei de la taula catalana de ple dret, perquè se n'aprofita tot. Habitualment són salsitxes, trossos de magre o cap de costella, justament el mateix que es confita amb llard i oli. Per acabar de completar el farcit, el més habitual són els pinyons i les prunes, aquestes darreres per gustoses i potser perquè són laxants, ajudant així a evacuar satisfactòriament les grans quantitats de menjar que endrapem en aquest dinar.

Per postres i abans dels dolços, sense que sigui en el menú de manera oficial, una taronja o un parell mandarines ajuden a tirar avall per fer lloc als torrons.

"Per sant Esteve un pas de llebre"

Després de la fartanera de Nadal, el que ben segur no farem nosaltres és anar lleugers com una llebre i quan encara no estem recuperats del dia abans, ens entaulem altra vegada per enfrontar-nos a un altre àpat pantagruèlic. Seguint la tònica dels temps moderns s'està tendint a un dinar de Sant Esteve més lleuger que el de Nadal, encara que depèn de si anem convidats a casa dels pares o dels sogres i ens volen obsequiar amb la tradicional abundància. I és que encara que anem tips, quan tastem les exquisideses de tota la vida, acabem menjant de tot, convertint-nos el candidats als règims i a les dietes d'aprimar tant bon punt acabin les festes.

Tradicionalment el dia de Sant Esteve és el dels canelons, fets amb el què va sobrar del rostit del dia abans, és a dir, molt gustosos i ben consistents. És avui que podem congelar el menjar que ens ha sobrat i podem acabar-nos el rostit de Nadal per Sant Joan. Els nostres avantpassats tenien la gastronomia condicionada per la conservació dels aliments i no es llençava res, fins i tot era considerat un pecat llençar menjar. Llavors, com que el rostit de Nadal havia de ser abundant perquè no en faltés, doncs que en sobrés i força

Federació Catalana de
Pessebristes

Nadal 2015

www.pessebrescat.cat

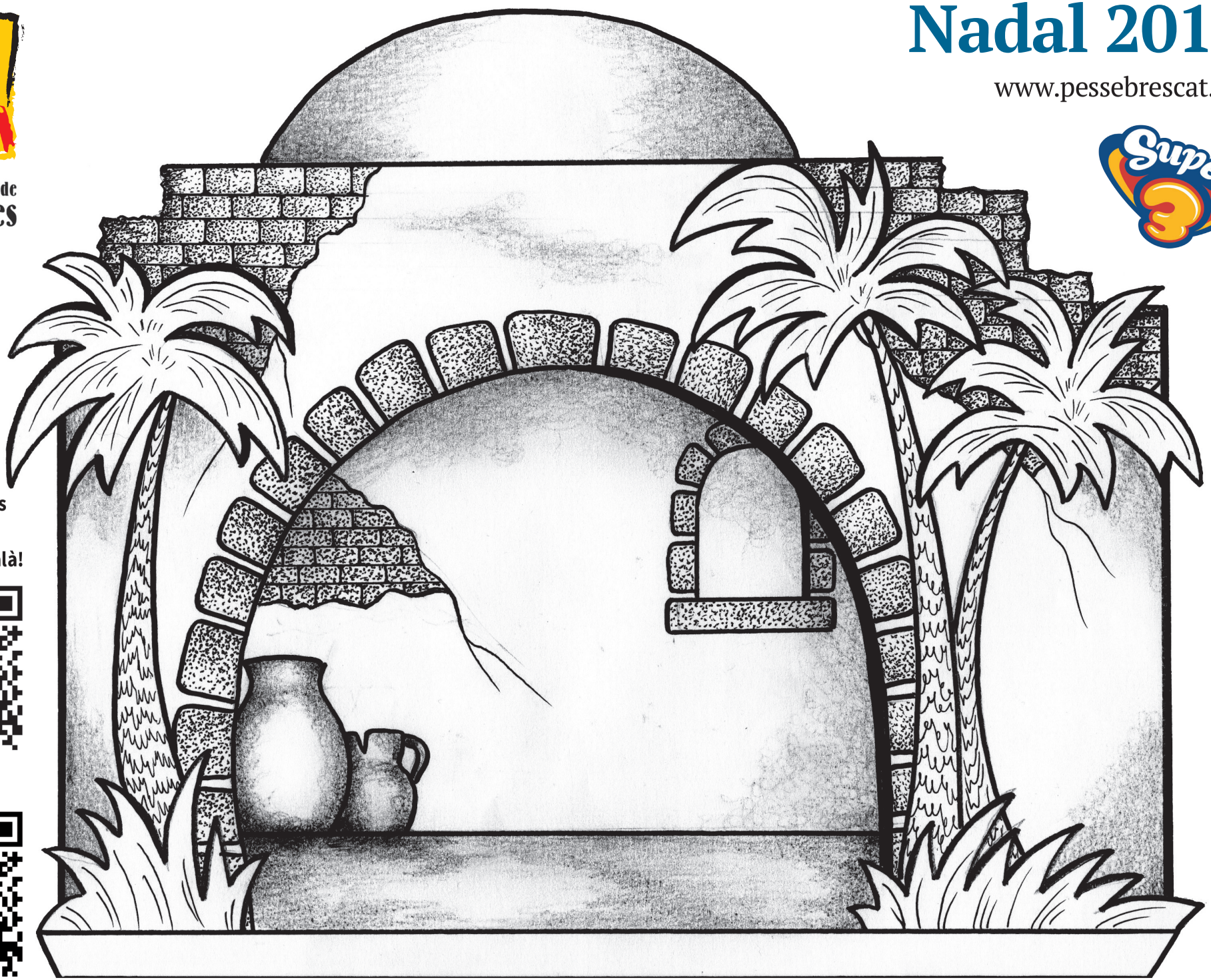

Descarregueu-vos
l'App del
pessebrisme català!

Beatriz González Mendivil (Barakaldo, 17/2/1948). Cursa els estudis d'Arts plàstiques a la Ecuela de Bellas Artes de Madrid. Ha realitzat diorames per a exposicions en tant que membre de diverses Associacions. Ha participat en el Concurs de retallables de la FEB guanyant-ne en diversos anys consecutius el primer premi, retallables que s'han repartit a la mainada de totes les associacions federades.

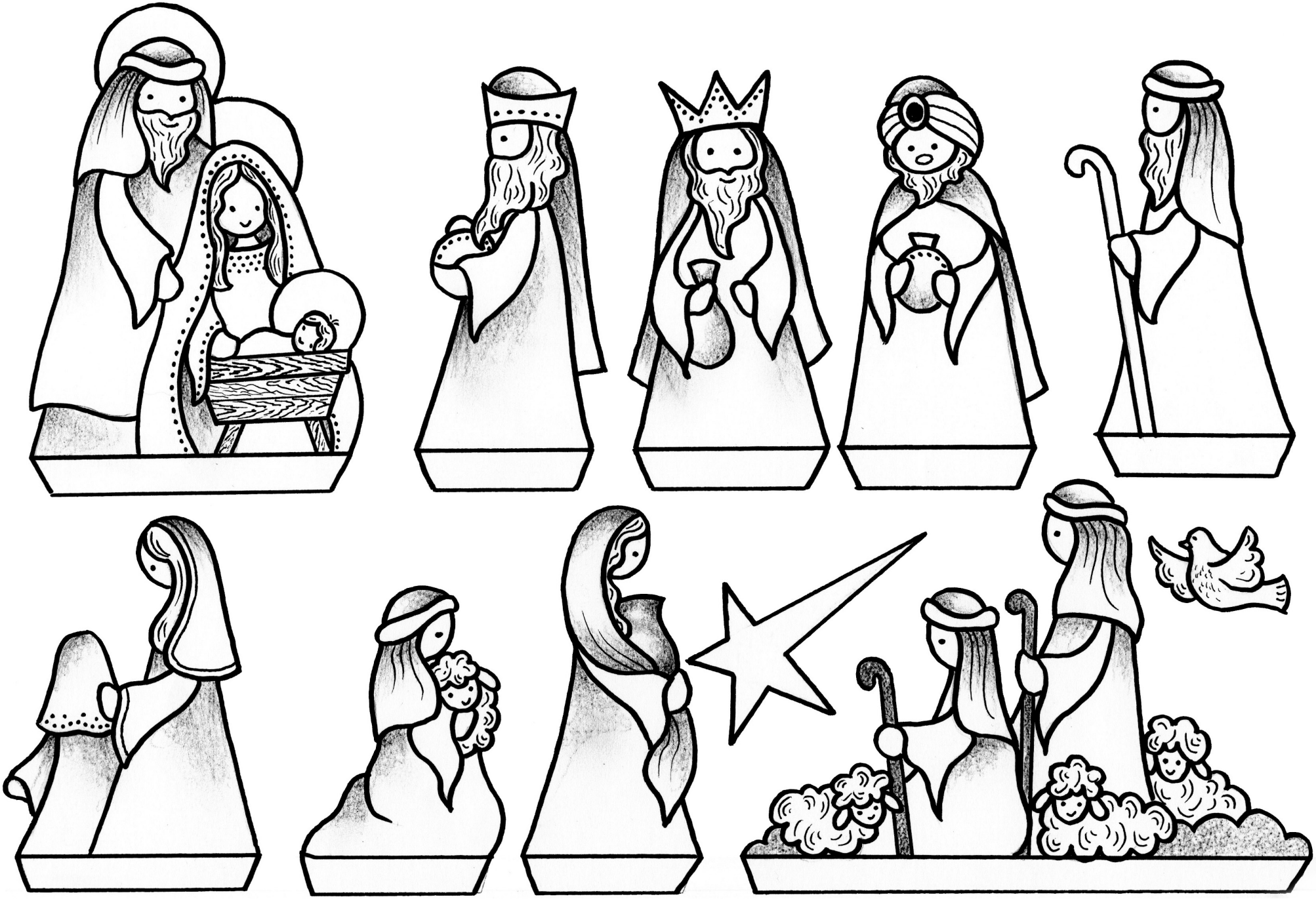

per fer una bona safata de canelons l'endemà.

Com que de problemes de conservació ara no en tenim, els que es fan els canelons ells mateixos, no estan condicionats al rostit de Nadal i tot sovint ja els preparen d'un parell de dies abans, per tal de no haver-se de llevar d'hora i amb ressaca el dia de Sant Esteve.

"Queremos turrón, turrón, turrón..."

La publicitat televisiva ja ens bombardeja just encetar el desembre amb el "turrón mas caro", amb el que "vuelve a casa por Navidad" i amb una pila d'altres torrons industrials que sense treure'ls el mèrit saborós, no són els que més prèdica tenen a casa nostra. Després hi ha una pila de torrons de marca "no-t'hi-fixis" que forneixen lots i paneres de qualitat relativa, arribant als extrems, al meu parer tant poc mengívols, de torrons d'arròs inflat cobert de succedani de xocolata. Els torrons que des de ja fa molts anys omplen majoritàriament les taules catalanes són els que elaboren els comerços que a l'estiu es dediquen a les orxates, els gelats i els granissats, i a l'hivern als torrons. Es tracta dels mateixos torrons industrials que acabo de comentar, però fets de manera artesanal i crec que amb un resultat prou reeixit. Darrerament també i principalment amb els de xocolata, estan guanyant molts punts els torrons de pastisseria.

Ara podem trobar tota mena de torrons, des dels de sempre de "guirlache", Alacant, crema cremada, massapà amb fruita o Xixona, fins als més moderns de crema catalana o de xocolata amb tota mena de licors. Amb els torrons està passant com ja ha passat amb els panellets, que en trobem de moltes menes, com de cafè, de coco o de xocolata. De fet, si tenim en compte què també s'ha donat aquest fet amb els gelats, que n'hi han de pastanaga, d'espinacs o de gaspatxo, per citar-ne algun exemple, i tenint en compte que els molts gelaters són torroners ens podem trobar qualsevol dia amb torrons de vedella amb bolets.

Però aquest torró no és el tradicional català, aquest sembla que és d'origen àrab i ens ha arribat justament del País Valencià que és d'on són els que han anat posant les orxateries-gelateries-torroneries que esmentaven abans. El torró tradicional de casa nostra és el conegut avui com a torró d'Agramunt per haver estat la població que l'ha sabut mantenir i promocionar. És cobert amb pa d'àngel, fet amb sucre, mel i les fruites seques del temps: ametlles o avellanes torrades i senceres.

"Planes i rodones, neules ben bones"

Així anunciaven la venda de neules els baladrers del segle XIX, els venedors ambulants d'aquest producte. Si reflexionem ens adonarem que gairebé tothom en compra però cada vegada menys es mengen i moltes acaben esmicolades a la llet com si fossin aquests cereals que ara estan de moda. Doncs justament d'aquesta pasta fina, feta amb farina sense llevat, sucre i mel, ja en tenim referències al segle XIII. De neules, tant planes com enrotllades se'n guarnien les esglésies simulant glaç i neu, i es deixaven caure fent un efecte visual d'una nevada, enmig de la joia de la gent que les recollia i se les menjava. La nevada real sobre els camps significa abundància d'aigua i per tant terra fèrtil, així aquesta

nevada llaminera tenia uns efectes simbòlics de propiciació d'un any de bones collites, talment com el què ja hem comentat del caganer o del tió.

Ja he dit que les neules estan en hores baixes i tenen éxit només en els infants que fent el fatxenda, fan veure que es fumen un cigar, fins i tot ara que està mal vist. També la neula és l'element perfecte per iniciar els més menuts al gust del cava, donant-los una neula sucada perquè la llepin, endolcint encara més el "bouquet ".

... farem xirinola i beurem xampany...

Xampany, el què ara anomenem cava perquè així tenim una denominació pròpia i també perquè els francesos es van negar a què es digués com el que fan a la Xampanya. Haurien de fer memòria per adonar-se que potser tenim una mica el dret de dir xampany també, perquè quan aquells frares francesos que van fer el primer xampany, tenien problemes per tapar les ampolles hermèticament i van haver de menester el suro de la Catalunya per poder tapar les ampolles.

Sigui cava o xampany tant és, es tracta de la beguda oficial de qualsevol celebració i per tant, dins el cicle nadalenc són milers les ampolles que es destapen. Però la cultura del cava és moderna, avui si no és brut o brut nature, no en volem saber res, ens hem tornat fins de paladar. Si fem memòria, no fa tants anys que el cava més comú, que llavors encara s'anomenava xampany, era el semi-sec o el sec. Una mica més enrere en el temps, aquells xampanys escumosos o grans cremants que ara ben segur refusaríem. I fins aquells xampanys de caves locals, que quan anaves a buscar-ne un parell d'ampolles et deien "un moment que ara les hi fem" és a dir que eren vins gasejats i que en moltes ocasions, si se'ls anava la mà amb el gas, aconseguien que havent dinat féssim cua al lavabo amb recargolaments de panxa. En qualsevol cas, abans dels caves i xampanys hi havia el vi, i encara hi és. Ara embotellat, afruitat, transparent i no sé quantes coses més. Abans més matusser de gust i d'aspecte, però més casolà, mentre que també era més casolà el vi bo o el ranci, de color consistent i de gust encara més, aquell que covava a la bóta xica i que es reservava per les grans ocasions. Ara aquest també és embotellat i primmirat com els de taula.

Les dotze van tocant...

La nit de Cap d'any que celebrem té aires americans i molta és la gent que fa un forat a la cartera anant a una sala de festes o a un restaurant, fins i tot acabant amb aquells ridículs barretets de paper. El menjar d'allò més variat i exòtic, tot sovint disfressat d'estranger, especialment de gavatx que fa més fi: "aux perfum d'ail" o "grillé avec cookies" o "fumée a les fines herbes"...

El què era costum a casa nostra era anar a veure sortir el sol del nou any i se celebrava a l'entorn d'una foguera amb menjar de butxaca, talment com la nit de Nadal. De fet, la nit de Cap d'any és una extensió de la nit de Nadal medieval pel què a canvi

d'any, tal i com hem explicat abans. L'única menja tradicional de veritat d'aquesta nit són els dotze grans de raïm que hem d'engolir a cada campanada, tot sovint amb el resultat de què ens sobren campanades o ens sobren grans de raïm. Els més previsors els pelen i els treuen els pinyols, d'aquesta manera s'estalvien el possible escanyament.

S'han barrejat moltes teories sobre l'origen de la tradició dels dotze grans de raïm. Amb la mania d'atribuir-ho tot a estrangers, corre la brama que ho hem copiat dels anglesos que ho feien amb panses. No està clar, perquè no poden haver-ho copiat ells de nosaltres ? Al cap i a la fi venien a buscar vi per al seu sherry a la Terra Alta.

Crec personalment que menjar alguna cosa coincidint amb cada campanada és un ritual perfecte i quina fruita del temps és més adequada que el raïm, que té els grans prou frescos i menuts perquè es puguin empassar satisfactòriament.

Els Reis ja vénen, els Reis ja van...

La nit de Reis, la nit d'il·lusions i perquè no de decepcions, també n'és de dolça. Igual que amb el tió, els reis portaven i porten cada vegada menys joguines de pastisseria: duros de xocolata, cebes i alls, pedretes, ous ferrats de caramel i tota mena de imitacions en dolços. Però estem assistint a la substitució d'aquestes llepolies per les "xuxes", les "chucheries" que es troben durant tot l'any a les botigues especialitzades. I no és d'estranyar aquesta substitució perquè les tradicionals joguines de pastisseria tenen un gust passat de moda que no s'ha adequat als paladars dels nens d'avui, més acostumats a gustos àcids tipus cola, a gomes ensucrades i a derivats inconfessables del petroli amb gustos a kiwi o a plàtan.

El què encara té un cert èxit, malgrat que també té un gust amb pocs adeptes és el carbó de sucre tenyit, que segueix servint per indicar que el nen receptor no s'ha portat gaire bé i els Reis que ho saben tot, li envien en senyal d'avís.

I finalment el tortell de Reis, que és cosí germà del de Sant Antoni però amb la diferència que té sorpresa. És un tortell generalment de massapà, també amb cabell d'àngel, que a dins hi porta una fava i una figureta representant un dels tres reis, que abans era de porcellana i ara, evidentment massa sovint, és de plàstic.

Sobre el tema de les sorpreses del tortell de Reis hi ha diverses versions i potser una evolució alimentada pels mateixos pastissers. Sembla que antigament només hi amagaven una fava dins el tortell i al qui li sortia era coronat rei de la fava. Després venia la traça de posar un senyal aparentment invisible per tal que la fava toqués al més petit de la casa. Posteriorment trobem dins el tortell la figureta, no necessàriament cohabitant-hi amb la fava i finalment totes dues coses. Avui tenim que a qui li surt la figureta és qui és coronat rei, amb la corona de cartró lluent que ja subministra amb el tortell el mateix pastisser i a qui li surt la fava és qui li toca pagar-lo. Així doncs avui tenim diferenciats el rei de la casa i el rei de la fava, el qui és homenatjat i el qui li toca pagar.

Menjar, beure, posar i treure

Aquesta frase, que es refereix als elements dels dos únics pecats capitals que es poden confondre, és la sal de la vida. Evidentment es pot tenir gula de sexe i també luxúria de menjar, sinó fixeu-vos amb la vostra parenta més atractiva com assaboreix una trufa, per exemple. Però no patiu, no entraré en temes de posar i treure perquè no conec que tingui particularitats específiques relatives a aquestes festes.

Fent una relectura de la dita popular, les festes nadalenques, per descomptat, són menjar i beure, de posar menjar a la panxa i de treure'l. No vull dir amb això bescanviar la "pela", sinó alleugerir el ventre de gust com el caganer del pessebre. I encara que sembli poc adient parlar-ne, els nostres rebesavis ho tenien molt clar, el millor que es podia desitjar a una persona per aquestes festes era "Menja bé, i caga bé. També !". Simbòlicament augura un bon any i no pot existir una cosa sense l'altra.

Martí Castells a Vilafranca. Una aportació única del mestre a la cultura del vi.

Xavier Fornós i Sabaté

Director tècnic de Vinseum, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya

Diorama "La verema". Vinseum

Enguany el taller de figures de pessebre ubicat al carrer Caballero de Barcelona, avui regentat pels germans Joan i Martí Castells, està d'enhorabona, celebra el centenari del naixement de qui va en ser l'ànima creativa i més reconeguda, el seu oncle Martí Castells Martí.

Martí era germà de Joan Castells i de Josep Castells, i fill de Martí Castells, escultor de talla religiosa i de modelatge que va inocular als tres fills el plaer per a la creació de figures humanes en miniatura i de tres dimensions. L'atzar ha volgut que aquest any 2015, a més, Vilafranca sigui la capital cultural catalana. La suma de les dues efemèrides ha propiciat que VINSEUM vulgui retre homenatge al pessebrista del barri de Sants i li dediqui una exposició que du per títol "Martí Castells, 100 naixements". La mostra incideix en un dels pocs encàrrecs que Castells acceptaria que s'allunyés de la iconografia de pessebre, el modelat de les figures dels diorames del vi del museu vilafranquí.

Des de fa seixanta-cinc anys que el nom del mestre pessebrista Martí Castells Martí va profundament lligat al primer museu del vi fundat al nostre país, aquell que Vilafranca del Penedès va veure néixer el 1945 i que ara el coneixem com a VINSEUM, el Museu de les Cultures del Vi de Catalunya. Prop de l'any 1950 el taller dels Castells va incorporar-se al projecte coral d'un dels conjunts museogràfics més reeixits del museu vilafranquí, els diorames del vi. El muntatge de vint escenes en miniatura que narren la història, l'art i l'etnologia del vi només pot explicar-se des del coneixement de la llarga i arrelada tradició pessebrista local.

La participació activa del col·lectiu pessebrista vilafranquí, centrat en la construcció en guix de les

Diorama " El celler de Poblet". Vinseum

arquitectures de cada escena, va ser decisiva en l'èxit d'una empresa tant complexa. El seu coneixement del món de la miniatura popular religiosa va jugar un paper clau en l'elecció del mestre Martí Castells per al modelat de la majoria de les figures que havien d'habitar i donar vida a les escenes. De fet, el primer treball de Castells a Vilafranca es remunta deu anys abans quan, el 1943, en el marc de la "I Feria del Vino del Panadés" se li encarrega la realització de les figures d'un diorama dedicat a la Festa Major local. D'aquesta feina el museu només en conserva sis figures, totes elles del Ball de Gitanes vilafranquí. Les fonts de l'època afirmen que el projecte d'aquest diorama per la fira quedà inacabat.

El protagonisme de la mà destra de Martí Castells en el conjunt del museu és ben manifesta, no en va és l'autor d'un centenar de les cent-cinquanta figures modelades "a palillo" que omplen els diorames vilafranquins sobre la vinya i el vi. La firma de l'autor apareix al peu de les figures de quinze del total de 20 diorames que finalment van quedar disposats a la primera de les sales de l'exposició estable de l'antic Museu del Vi, un llarg passadís amb els diorames encaixats a una de les parets laterals, alguns d'ells separats temàticament en estructures de paret en forma d'U. Les figures dels cinc diorames restants són obra d'Eudald Serra i d'Antoni Campuzano.

Els quinze diorames amb la marca Castells són 'Els vivers', 'La verema', 'L'entrada al celler', 'El celler de la Mancha', 'El celler de Xerès', 'El celler del brandy', 'El celler del Penedès', 'El magatzem d'exportador de vi', 'El celler de Poblet', 'Expedició de vins a la platja', 'La taverna basca', les recreacions dels quadres 'La Kermesse' de Pieter Brueghel el vell (l'original data de l'any 1559 i es conserva al Museu d'Història de Viena) i 'El rei beu' de David Theniers, ca. 1650 (l'original data de ca. 1650-60 i es conserva al Museo del Prado, a Madrid), i la recreació d'un 'Cafè Concert' del París de finals de segle XIX, amb figures que representen els personatges de l'època que va retratar el pintor Henri de Tolouse-Lautrec.

Actualment, la nova exposició estable de VINSEUM mostra quatre diorames, cadascun situat d'acord amb l'àmbit temàtic que li correspon: 'La verema', que es mostra a l'àmbit de la vinya; 'El celler de Poblet', que apareix a l'àmbit dedicat a l'enologia; 'Expedició de vins a la platja', que il·lustra l'àmbit del comerç; i 'Cafè Concert' que complementa la sala que parla sobre el consum. El muntatge de l'exposició va propiciar una profunda restauració de les estructures de diorama, adaptades ara a uns suports més lleugers i de fàcil manipulació i transport. Per la seva banda, les figures de Martí Castells van ser també intervingudes, sobretot incidint en la neteja superficial de pols, guarint patologies de pèrdua de la capa pictòrica i reintegrant amputacions diverses.

Val a dir que el museu vilafranquí està immers en un procés de transformació, que actualment

compta amb un espai expositiu de 500m2, i que l'execució de la segona fase d'obres ha d'acabar amb la inauguració futura d'una exposició estable de més de 3.000 m2 de superfície. Aquesta versió final permetrà reintegrar la resta de diorames al discurs de l'exposició definitiva. VINSEUM manté curosament guardats i rigorosament documentats els setze diorames que actualment no s'inclouen a l'exposició a les sales de reserva.

Amb iniciatives com l'exposició "Martí Castells, 100 anys de naixements", que restarà oberta a la Capella de VINSEUM, del 12 de desembre d'enguany al 2 de febrer de 2016, el museu rebla el clau i aconsegueix diverses fites en el camí de garantir una continuïtat en la divulgació d'aquest conjunt: retre l'homenatge que Vilafranca devia a Martí Castells; mostrar per primera vegada la totalitat de les prop de dues-centes figures de pessebre que són obra de l'artista barceloní; prèviament, restaurar aquelles peces malmeses pel pas del temps, gràcies a la intervenció valuosíssima dels seus nebots Joan i Martí; i restaurar i remuntar les estructures arquitectòniques de dos dels diorames guardats: 'La Kermesse' i 'El celler del Penedès', i tot gràcies a l'aportació imprescindible i entusiasta dels membres de l'Associació de Pessebristes de Vilafranca.

Plaça Jaume I, 5
08720 Vilafranca
T (34) 93 890 05 82
F (34) 93 817 00 36
Vilafranca del Penedès

www.vinseum.cat

Museu de les Cultures del Vi de Catalunya

VINSEUM

Diorama "Cafè-concert de Toulouse-Lautrec". Vinseum

El Lluquet i les Lluquetes, uns grans artesans del betlem tortosí

M. Carme Queralt i Tomàs

Antropòloga

L'argila ha estat una de les primeres matèries naturals que la humanitat ha utilitzat en el seu progrés. Argila per als atuells de la vida quotidiana, i argila per als objectes de la vida espiritual. A Occident, figuretes d'argila modelades a mà l'han acompanyat, al llarg dels segles, des de temps ben remots i fins a mitjans del segle XX, quan es van inventar, i després popularitzar, els plàstics, un exitós material artificial que gairebé l'ha substituït en molts àmbits de la nostra vida diària, és a dir, al camp, a la cuina, a l'escola, al taller... En el món artístic, l'argila també s'ha vist substituïda per altres matèries, entre les quals es troba el plàstic.

Això ha succeït també en l'artesania i la indústria dels betlems, tot i que, els plàstics i els motlles de les fàbriques mai no han arribat a reemplaçar del tot l'argila, els mot-

UNA INDUSTRIA CURIOSA

Cómo fabrican figuras de nacimiento, en Tortosa, tres mujeres que explotan su industria desde hace setenta años, con éxito creciente.

En el obrador.

EL AUTOR DE ESTE REPORTAJE, EN CONVERSACIÓN CON LAS OFRENDAS.

UN LOTE DE FIGURAS DE NACIMIENTO, DISTRIBUIDO EN EL TALLER GRIFOLL.

www.todocoleccion.net

lles de guix i les mans sàbies i experimentades dels artesans i artesanes, els artistes creadors de les figures i les figuretes que, cada any, ens permeten representar, de forma escènica, tal com marca la tradició, el moment del naixement de Jesús.

Dissortadament, un bon nombre d'aquests artesans i artesanes tradicionals catalans, autors i autores de figures de betlem d'argila pintada a mà, resten en l'anonimat, perquè a diferència de les figures fetes per grans escultors, les seves obres, ben humils, mai no es signaven. Sortosament, la tasca feta per molts estudiosos d'aquesta branca de l'artesania, amb el seu entusiasme i coneixements, els han anat recuperant de l'oblit, i han situat les seves petites obres en el lloc que els hi correspon, com a peces artístiques i com a part del nostre patrimoni popular.

De forma general, els especialistes classifiquen els betlems populars en dues tipologies: els bíblics o històrics, i els populars. Els primers s'ajusten als textos evangèlics i en reprodueixen (de forma més o menys fidel), els personatges i les escenes que hi apareixen, ubicades al Pròxim Orient: el naixement al costat del bou i la burra, els Reis mags guiats per una estrella, la posada, l'anunciació de l'Àngel als pastors, etc. Els segons, en canvi, reprodueixen els estris, la indumentària, els oficis, els costums i les formes de vida de la gent més pròxima als seus artesans creadors.

A Tortosa, dues famílies es van dedicar a l'elaboració tradicional de figures de betlem, destacant, a nivell local i estatal, la família Grifoll. Un pare, dues filles i una neboda coneguts com el Lluquet i les Lluquetes. Uns grans figuraires, que hem de reivindicar, i dels quals ja se'n van ocupar autors locals tant destacats com Ramon Vergés Pauli i Joan Moreira, i, a escala nacional, els conegudíssims folkloristes Joan Amades i Ramon Violant.

Moltíssimes de les seves magnífiques figuretes (que oscil·len entre els 10 i els 25 centímetres d'alçada, en alguns casos responent a la necessitat de crear una certa perspectiva en el moment de fer el betlem, i que –naturalment- venien a preus diferents) reprodueixen la vida quotidiana de la gent popular de Tortosa i les Terres de l'Ebre, entre les primeres dècades del segle XIX i la segona meitat del segle XX. Aquestes figures sembla que corresponen a la primera època de l'obrador, mentre que les d'indumentària bíblica podrien ser posteriors. Moltes d'aquelles figuretes que reprodueixen les activitats diàries tradicionals de la gent del territori, encara avui conformen a la ciutat, any rere any, algunes escenes dels betlems de les famílies i els afortunats col·leccionistes que tenen en propietat una o més figuretes del Lluquet o les Lluquetes.

Són figures d'argila cuita, fetes en motlle, pintades a mà després de cuites i encolades a una base. Majoritàriament, són el centre d'una escena, en la qual apareixen figures humanes, animals i tota mena d'objectes. Porten a l'interior fils de plom per reforçar les parts més delicades (braços, cames, potes dels animals...), tenen els ulls molt ressaltats i mostren una gran quantitat de detalls.

Hi ha representades escenes domèstiques i de la vida al camp, i també animals domèstics i de treball. Entre les primeres trobem, a tall d'exemples: un grup de nens que juguen a la gallineta cega; un grup de nens que juguen a cavall fort, amb una filosa carregada, abandonada al seu costat; una dona que renta al riu sobre la post de fusta i que té la roba bruta en paners bugaders; una dona que posa roba bruta en cossis de lleixiu; una dona que fabrica sabó al cossi de fer sabó mentre bull cendra a la caldera de coure, on hi ha el cullerot per remenar; una velleta amb un nadó a la falda que s'ha embrutat, al seu costat, a terra, la faixeta del nadó; una dona amb el davantal tacat de sang, que posa un rastre de baldanes a bullir

a la caldera de coure; una dona que farceix un budell amb mandongo i té a terra embotits dins un ribell; una dona picolant la carn amb un tallant, mentre fa bullir l'olla de terra damunt tres pedres, etc.

I entre les de la vida al camp: un animal donant voltes a una sínia de rodes de fusta; una dona que duu al cap un cistell ple de gallines; un pagès llaurant la terra amb una arada romana; un pastor que degolla un corder lligat de les potes, mentre recull la sang en un ribell, i té a terra un sarró, la carbassa i un cistell en pans; un noi al llom d'un burro que transporta càntirs d'aigua dins la sàrria; una dona que fila tot caminant, envoltada de galls, gallines i galls d'indi; un pastor a l'entrada d'una paridora, de la qual fa sortir el ramat; una dona traient aigua d'un pou amb una galleda de zenc, etc. Elles duen mocadors al cap i al coll, gipó i faldilles llargues i acampanades, i ells faixa, jupetí i calces amples.

Totes les figures tenen un gran valor artístic, avui reconegut per artistes i col·leccionistes, i un gran valor popular, que estudiem els antropòlegs. Les figures de les Lluquetes tenen, a més a més, una característica comuna, que els dóna un caràcter molt singular: la superposició a l'argila, després de pintada, de diversos elements vegetals naturals, entre els quals petites rametes de boix, de murtra i d'olivera, que els Lluquets enclavaven a la base d'argila que les suporta o a alguna de les seves parts, de manera que emmarquen i ambienten les escenes, d'una forma molt peculiar, i també la utilització de diverses matèries manufacturades: cotó fluix, cordill de cotó i filferro per fer més realistes encara alguns dels detalls.

La família Grifoll tenia l'obrador a casa seva, primer a la part alta del barri de Santa Clara, al casc antic de Tortosa, i després al número 18 carrer de la Providència, al barri del Rastre, un barri que el segle XIX es començava a construir. Dalt de tot tenien l'obrador i a la planta baixa la botiga, on exposaven les figures de betlem per vendre, i també els ciris, les candeles i els exvots de cera que elaboraven. Per això, a nivell popular la seva casa del Rastre era coneguda com "la fàbrica de cera".

Lluquet era el malnom del mestre de cases Josep Jacint Grifoll i Castells, nascut a Tortosa el 5 de setembre de 1826, on va morir -als 55 anys- el 9 de setembre de 1882. Era el primer fill d'un mestre de cases de Montroig, que va arribar a Tortosa només uns anys abans. Segons els cronistes locals, la seva dedicació a les figuretes del betlem va arrencar d'una trobada casual, essent ja casat, en un artesà italià que venia pels carrers de Tortosa imatges de guix, un dels molts oficis ambulants de l'època. Veient possibilitats de negoci (tenia 10 fills per alimentar), li va comprar un Sant Francesc de Paula, en va treure un motlle i va començar a crear i vendre'n les figures. Més endavant, va passar a modelar figuretes de pessebre, que van assolir un gran èxit.

El Lluquet elaborava les figures d'argila utilitzant els seus propis motlles, les coïa en un petit forn i després les pintava. Però, com que la seva feina de mestre de cases no li deixava molt de temps, en un moment històric en que naixien nous barris a Tortosa, quan van ser prou grans, dues de les seves filles, Pepa i Francesca Grifoll Puell, ajudades després per Maria Antó, neboda seva, van donar continuïtat al negoci iniciat pel pare.

A Tortosa les Lluquetes eren molt conegudes i estimades, tota una institució. Francesca feia les figuretes d'argila i Pepa les pintava. S'hi van dedicar durant tota la vida. El 1935 encara tenien oberta la botiga, tot i els seus 84 i 82 anys, respectius; llavors la seva neboda en tenia 44.

A més a més de vendre'n a casa seva a la clientela local, del seu obrador també en sortien moltes caixes plenes de figuretes cap a Barcelona, Reus, Saragossa i altres poblacions; fins i tot, en alguna ocasió, en van arribar a vendre al continent americá. El seu mestratge va transcendir, i un diari tan conegut com l'ABC Sevilla, els va dedicar dues págines, la 14 i 15 de l'edició del 24 de desembre de 1934. Al reportatge apareixen les Lluquetes i la seva neboda davant un bon nombre de les seves figures.

Unes figures caracteritzades, sobretot, pel seu gran realisme, tan gran que encara avui ens permet identificar a la perfecció la tipologia de les arades, els càntirs, les cassoles, els cistells, les conserves, els cossis, les esquelles, els masos, els pous, les sènies, els tupins, etc. propis de l'Ebre. Són figures tan precioses que, avui en dia, podem afirmar que s'han convertit en una mena de fotografies tridimensionals de la nostra cultura popular.

Venite Adoremus. XX Congrés Internacional Un.Foe.Prae - Bergamo 2016

Al cap de gairebé 30 anys des del darrer cop que es va celebrar a itàlia, l'Associació Italiana Amici del presepio torna a organitzar el Congrés Internacional de la Federació Internacional d'Associacions pessebristes Un-Foe-Prae.

Estrenada a Roma al 1954, aquesta manifestació té lloc cada 4 anys en un dels vint països reunits a la Universalis Foederatio Praesepistica (Un.Foe.Prae) i el 2016 arriba a la seva vintena edició.

A Itàlia, a més de Roma, han estat Nàpols el 1970 i Gènova el 1988 les que han acollit aquest esdeveniment. Després d'aquesta darrera cita, els Congressos Internacionals de la Un-Foe-Prae han tingut lloc a Madrid, al 1992, a Colònia al 1996, a Pamplona al 2000, a Hradec Kralove al 2004, a Augsburg al 2008 i a Innsbruck al 2012.

El proper Congrés Internacional tindrà lloc doncs ala ciutat de Bergamo del 19 al 25 d'octubre de 2016 i reunirà a pessebristes, col·leccionistes, estudiosos i aficionats al noble art del pessebre, procedents de tot el món.

L'Associació Italiana Amici del Presepio, en les seves seus/seccions reunides de Brembo di Dalmine, Cividino-Quintano di Castelli Calepio i Ponte San Pietro, està entusiasmada amb aquest encàrrec rebut de la Un-Foe-Prae i vol aprofitar aquesta avinentesa per a mostrar l'alegria i l'orgull de compartir la passió per l'art del pessebre i per promoure el patrimoni cultural a través del qual s'expressa, en un país reconegut universalment com a bressol de l'art i en una d'aquelles comarques on hi ha nombrosos i importants testimonis, històrics i no històrics, de l'art del pessebre.

Des de l'any 2010 han arrencat a la ciutat de Bergamo i a la seva província unes quantes iniciatives de molt valor artístic i cultural, adreçades al Congrés Internacional dels Amics del pessebre, perquè la ciutat i tot el seu entorn s'assabentin d'aquesta prestigiosa cita, ocasió única per a promoure a nivell internacional les moltes entitats italianes relacionades amb el pessebre i, especialment, les que actuen a la comarca de Bergamo i a la Llombardia en general.

Les inscripcions al Congrés estaran obertes des del 1 d'abril fins al 31 de desembre de 2015 i només es podran efectuar on line a través de la pàgina www.veniteadoremus2016.it, on trobareu la fitxa d'inscripció i totes les informacions detallades amb els preus corresponents.

La quota d'inscripció al Congrés Internacional és de 130 € fins al 31 de desembre de 2015, i augmentarà a 150 € per a les inscripcions que es facin a partir de l'1 de gener de 2016 fins al 30 de juny de 2016. Inclou:

- L'entrada al mercat i a totes les exposicions preparades a la ciutat de Bergamo
- Guies en l'idioma anglès, espanyol, alemany, italià.
- Traducció simultània durant la cerimònia inaugural, les conferències i l'Assemblea general.
- "Elevació espiritual" [musical] i espectacle
- Sopar de gala amb transport en autobús
- Publicació especial dedicada a l'esdeveniment.
- Carpeta amb documentació.

Queden exclosos els àpats (exceptuant el sopar de gala), els recorreguts de visita de pessebres, les reserves i tot el que no estigui detallat.

A la pàgina Web de l'esdeveniment es podrà consultar una llista de diferents tipus d'allotjament de manera que cada participant podrà fer la seva reserva d'acord amb les seves necessitats i preferències.

Desitgem que aquest important esdeveniment sigui una ocasió detrobada entre amics de tot el món que compartim l'afició al pessebre com a Fe, Art i Cultura.

COSES QUE HAN PASSAT

DESEMBRE 2014

✓ Pessebre a la Galeria Gòtica del Palau de la Generalitat

El 3 de desembre va quedar instal·lat a la Galeria Gòtica del Palau de la Generalitat el tradicional pessebre que cada any realitza expressament l'Associació de Pessebristes de Barcelona.

A la foto el Molt Honorable President de Catalunya, Artur Mas i Gavarró, que va voler felicitar personalment els membres de l'Associació pel seu treball, animant-los a seguir perseverant en aquest art a cavall de la cultura popular, la tradició i la religiositat.

GENER

✓ Tavèrnoles fa el pessebre

El món del pessebrisme es va reunir a Tavèrnoles per la presentació de llibre Tavèrnoles fa el pessebre; un llibre que recull les fotografies de la Mostra de Fragments de Pessebres de l'any passat acompanyades pels poemes de Pilar Cabot.

El Conseller de Cultura, Ferran Mascarell, va cloure l'acte tot lloant la creativitat i la capacitat d'innovar, d'exposicions com la de Tavèrnoles que demostren que el pessebre és una tradició que s'està modernitzant.

FEBRER

✓ Sessió informativa sobre les novetats fiscals

La Federació Catalana de Pessebristes va organitzar una sessió informativa sobre les novetats fiscals que afecten les associacions sense ànim de lucre.

La sessió, que va provocar molt d'interès entre les entitats pessebristes, va tenir lloc a Can Cortès a Palau Solità i Plegamans dissabte 9 de febrer.

✓ Constitució del Consell de l'Associacionisme Cultural

El dia 21 es va constituir formalment el Consell de l'Associacionisme Cultural, el màxim òrgan consultiu del Departament de Cultura pel que fa a la cultura popular, dinamització sociocultural i l'associacionisme cultural.

La primera sessió, que es va fer a l'Ateneu Barcelonès, va estar presidida pel conseller de Cultura, Ferran Mascarell, i hi va assistir un representant de cada una de les trenta-dues associacions, federacions i confederacions de caràcter nacional que pertanyen a l'àmbit de la cultura popular i tradicional, la dinamització sociocultural i l'associacionisme cultural de Catalunya.

La Federació catalana de pessebristes n'ocupa una de les vocalies.

MARÇ

✓ Mascarell tanca la Biennal

El conseller de Cultura, Ferran Mascarell, va visitar el divendres dia 13 la XV Biennal del Pessebre Català de Banyoles.

A mitjan febrer es van clausurar totes les mostres de la biennal, excepte la principal, amb seu a l'església del monestir, que restà oberta fins el diumenge 15 de març.

ABRIL

✓ Assemblea General Ordinària

El 21 de març va tenir lloc l'assemblea general ordinària en que un dels punts de l'ordre del dia era la renovació de la seva Junta directiva que va quedar constituïda de la següent manera:

President, Albert Català Pou
Vicepresidenta, Núria Garcia Múrcia
Tresorer, Jordi Pujol Lozano
Secretari, Carles Tarragó Gatell
Vocal 1, Pere Padró Baqué
Vocal 2, Ramon Albornà Rovira
Vocal 3, Francesc Villegas Martínez
Vocal 4, Ismael Porta Balanyà

Un altre dels punts destacats va ser la incorporació de cinc noves entitats pessebristes: l'Associació Pessebrista Santa Creu de Cabrils, el Patronat de la Catequística de Figueres, l'Associació Grup Pessebrista Calldetenes, l'Associació de Pessebristes i Modelistes de Vilassar, i l'Associació Grup de Pessebristes de Maó que es reincorpora novament a la Federació.

Fotos: Marcel·lí Pol

MAIG

✓ Assemblea General de la UN-FOE-PRAE

Els dies 9 i 10 de maig va tenir lloc a Bergamo (Llombardia) l'Assemblea General de la UN-FOE-PRAE a la qual hi va assistir el nostre President, el Sr. Albert Català.

En el transcurs de l'Assemblea es va produir l'elecció de les persones que ocuparan els càrrecs de la Junta durant els propers quatre anys. La figura del vicepresident segon va recaure en el Sr. Andreu Coll.

JUNY

✓ Dia de l'associacionisme cultural

Amb motiu de la celebració de la DIADA DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL 2015, el Claustre del Museu Comarcal de Manresa va acollir el dissabte 6 de juny un TALLER DE COMPOSICIÓ DE DIORAMES organitzat pel Grup pessebrístic de Manresa i la col·laboració d'alguns destacats membres pessebristes del nostre col·lectiu,

Els ponents varen ser:

Joan Cortada de l'Agrupació de Pessebristes de Terrassa, David Bosch de l'Associació Pessebrista de Tarragona i Jordi Mañosa, de l'Associació de pessebristes de Palau-Solità i Plegamans.

A banda del Taller es va fer una visita guiada al Museu per a tres grups diferents.

Un dinar popular al claustre a base d'amanida i arròs va cloure la jornada.

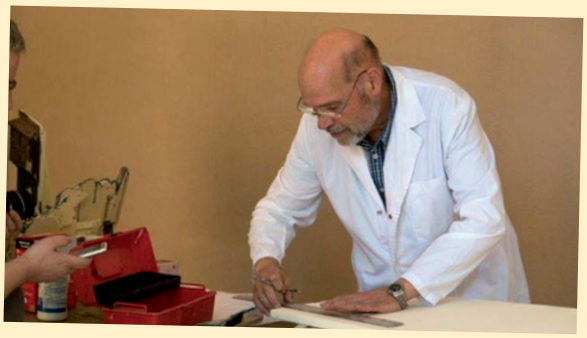

Fotos: Núria Garcia

JUNY

✓ 1a Conferència Internacional d'ONG acreditades

Del 6 al 12 de juny ha tingut lloc la 1a Conferència Internacional d'ONG acreditades per la UNESCO. Fruit de la trobada, aquestes entitats han pogut compartir experiències i gràcies al treball conjunt han definit la missió del Fòrum Internacional d'ONG i les seves relacions amb la UNESCO, acordant la creació d'un Comitè Directriu que permeti coordinar les activitats del Fòrum.

La 1a Conferència Internacional d'ONG acreditades, organitzada per l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català, ha estat una oportunitat per redefinir les relacions amb la UNESCO i ha permès apropar manifestacions de cultura popular catalana als participants, ja que les sessions de debat i reflexió s'han combinat amb excursions a la Patum de Berga (inscrita dins la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat), l'actuació d'un aplec de sardanes, un assaig de Castells (també a la mateixa llista), un concert d'una banda musical, la visita de diverses puntaires, o una actuació de falcons, entre d'altres. La nostra Federació també hi ha prendre part aportant 3 diorames que van ser exposats durant la Conferència per tal de donar a conèixer el pessebre als assistents i fer-los avinent el nostre desig que el pessebre sigui proclamat Patrimoni Immaterial de la Humanitat.

La cloenda va tenir lloc el dimecres 10 de juny a l'Ajuntament de Barcelona amb parlaments dels organitzadors i autoritats i un petit refrigeri als assistents.

SETEMBRE

✓ Assemblea General Ordinària
El dia 19 de setembre té lloc a Barcelona l'Assemblea General Ordinària de la nostra Federació.
S'hi va aprovar l'entrada com a nous membres de l'Agrupació Pessebristes de Cardona i la de Pessebristes de Tavèrnoles.

OCTUBRE

✓ El cap de setmana del 3 i 4 d'octubre Olot va acollir la 45a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears.

El cap de setmana del 3 i 4 d'octubre Olot va acollir la 45a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears.

El dissabte es va destinar a la divulgació, al foment, la formació i enaltiment del fet pessebrista. Una jornada més cultural oberta a les entitats i al públic d'arreu, seguidor o no del pessebrisme. Es va convocar una MOSTRA D'ENTITATS destinada a que les entitats federades poguessin divulgar la seva feina en el món del pessebrisme: editatge de publicacions, figures de pessebre, i donar a conèixer les propostes per aquest Nadal. Una visita guiada al Museu de la Garrotxa i turística pel centre de la ciutat. Una FIRA-MERCAT de productes pessebrístics obert a tothom. Un TALLER DE MODELATGE, a on poguérem veure l'artesania de les figures i la imatgeria de fusta, el modelatge en fang i, el pintat i l'acabat de les figures i altres elements del pessebre.

Fotos: Núria Garcia

OCTUBRE

Fotos: Núria Garcia

El diumenge, com ja es costum, fou una diada festiva. Es va programar un esmorzar i pujada al Volcà Montsacopa. Visita guiada al Museu dels Sants. Missa cantada a l'església de Sant Esteve. Visita guiada al Museu parroquial, breu historial de l'obra religiosa de Ramon Amadeu i, visita al retaule del Roser. Foto de germanor a les escales de l'església de Sant Esteve. Tot va acabar amb el DINAR DELS PASTORS al Restaurant La Deu i sobretaula amb intercanvi de regals, entrega dels Farcells dels Pastors, i el traspàs del fanalet a Castellterçol que acollirà la 46a trobada el proper 2016.

Unes 400 persones, foranes i locals, participaren en els actes de la Trobada: un centenar el dissabte i prop dels 300 el diumenge. Les diferents delegacions pessebristes estigueren acompanyades per l'Alcalde d'Olot Sr. Josep Maria Corominas i el regidor de cultura Sr. Josep Berga. La Missa fou presidida pel rector a la Parròquia de Sant Esteve, Mossèn Lluís Solà.

PROPERAMENT...

Des de la Federació estem impulsant un nou projecte innovador. El projecte Working Progress pretén mostrar a col·lectius, col·legis, associacions i al públic en general, tot el procés de muntatge dels diorames i dels pessebres populars.
La mostra parteix de zero el dia de la inauguració i es va desenvolupant amb la presència de públic durant el primer mes de l'exposició alhora que s'enregistra tot el procés per després projectar-lo durant la fase d'exposició.

LLOC: Centre Artesania Catalunya
Banys Nous 11 – 08002 BARCELONA
INAUGURACIÓ: 19 de novembre a les 19:30 h
TALLERS I RODATGE: 20 de novembre a 15 de desembre
EXPOSICIÓ: 16 de desembre a 10 de gener

ENTITATS PARTICIPANTS: Associació de Pessebristes de Banyoles, Associació de Pessebristes de Barcelona, Grup Pessebrista de Castellar del Vallès, Agrupació Pessebrista Parets del Vallès, Associació Pessebrista de Tarragona i Agrupació de Pessebristes de Terrassa.

Per conèixer horaris de sessions en concret consulteu la nostra pàgina www.pessebrescat.cat o l'app pessebresCAT.

...I EL 2016

✓ **El 4 de juny, Dia Associacionisme a Sabadell**

✓ **El 2 d'octubre, 46a Trobada de pessebristes a Castellterçol**

✓ **Del 14 al 16 d'octubre, Congreso Nacional de Belenistas a Sevilla**

✓ **Del 19 al 25 d'octubre Venite Adoremus a Bergamo**

✓ **Al novembre, Exposició commemorativa Pastorets Folch i Torres**

✓ **Al desembre, XVI Biennal a Girona**

PERICO PASTOR I BODMER

Perico Pastor (La Seu d'Urgell, 1953) és pintor, dibuixant i il·lustrador. Va estudiar a Barcelona. El 1976 va emigrar a Nova York, on es va quedar uns dotze anys; allà va publicar les seves il·lustracions a Harper's Magazine, Village Voice, Vogue i sobretot a The New York Times. El 1980 va exposar per primera vegada al Cornelia Street Café, de Nova York, i el 1983 ho va fer per primera vegada en una galeria, Estampa, a Madrid, i des d'aleshores no ha deixat d'exposar en ciutats com París, Nova York, Tòquio, Miami o Barcelona, entre d'altres.

Des del 1989 viu a Barcelona, dedicat completament a la pintura i la il·lustració. Realitza articles d'opinió i il·lustracions a la premsa escrita d'El País, La Vanguardia, El Periódico de Catalunya i l'International Herald Tribune. Il·lustracions seves han il·luminat també llibres sent la Bíblia editada per l'Enciclopèdia Catalana un dels seus treballs més reeixits.

El 1993 li van atorgar la Medalla Morera de l'Ajuntament de Lleida pel conjunt de la seva obra, i el 1997, el premi especial del Comitè Olímpic Espanyol en la Biennal de l'Esport en les Belles Arts. Amb una obra inconfusible, Perico Pastor ha trobat el punt de fusió òptim entre el dibuix i la pintura, treballant habitualment sobre paper de poc gramatge, amb unes qualitats de textura i lluminositat que ajuden a potenciar els valors gràfics de la tinta xinesa o l'aquarel·la.

• La il·lustració de la portada d'enguany a càrrec de Perico Pastor ha estat possible gràcies a l'amabilitat del Sr. Joan Ríos que ens ha autoritzat –juntament amb l'autor- a fer-ne ús amb aquesta finalitat.

El món del pessebre a la teva mà

Decarrega't la nova App gratuïta

pessebresCAT

Segueix-nos a

Disponible a App Store

ANDROID